

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СЛОБОДЯНИК Іван Леонідович

УДК 330.331.1:631.11

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Чернігів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Чернігівському національному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Гоголь Тетяна Анатоліївна,
Чернігівський національний технологічний університет
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Гуторов Андрій Олександрович,
Національний науковий центр „Інститут аграрної
економіки” Національної академії аграрних наук України,
старший науковий співробітник відділу організації
менеджменту, публічного управління та адміністрування;

кандидат економічних наук, доцент
Єрмоленко Олексій Анатолійович,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри економіки та соціальних наук.

Захист відбудеться „16” листопада 2018 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 у Чернігівському національному технологічному університеті за адресою: 14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1.

Автореферат розісланий „12” жовтня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

В.В. Виговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення визначає перехід на якісно новий рівень, який передбачає структурні зміни у взаємозв'язку сучасної науково-освітньої сфери з реальним сектором економіки та ефективну державну підтримку інноваційних процесів. На інноваційні процеси в аграрному секторі економіки України впливає сукупність організаційно-інституційних, фінансово-економічних та нормативно-правових проблем. Відсутність своєчасних та ефективних заходів щодо розвитку інноваційного потенціалу, інтенсифікації інноваційної діяльності стримує соціально-економічні, виробничо-управлінські та екологічні трансформації в аграрному секторі економіки України. Усе це зумовлює необхідність глибокого теоретичного аналізу сутності і виявлення протиріч організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору, що впливають на розвиток національної економіки, дослідження механізму управління його розвитком, можливості формування відповідної стратегії та розробки заходів державного регулювання сформованих сучасною світовою і вітчизняною наукою.

Вагомий внесок у розвиток теорії і практики розвитку інноваційного потенціалу економіки внесли зарубіжні науковці, серед яких: П. Вітфілд, П. Друкер, Е. Менсфілд, К. Найт, Ф. Ніксон, Б. Санто, Б. Твіст, Й. Шумпетер та інші. Наукове опрацювання проблем організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу, у тому числі аграрного сектору економіки значною мірою системно забезпечено такими вітчизняними науковцями, як: А. Андрійчук, У. Бутман, В. Виговська, Н. Вдовенко, О. Гонта, Т. Гончарук, В. Губенко, А. Гуроров, Ж. Дерій, О. Єрмоленко, М. Забаштанський, С. Захарін, В. Ільчук, С. Ковальчук, Г. Крамаренко, О. Кузьмін, П. Курмаєв, В. Лук'янова, А. Мазаракі, М. Малік, В. Маргасова, В. Нижник, В. Павлова, О. Пересада, П. Саблук, Г. Савіна, В. Савченко, С. Скибінський, Н. Ткаленко, В. Ткачук, Н. Ушакова, С. Шкарлет, О. Шпичак та ін.

Відаючи належне науковому та практичному значенню праць вищезазначених науковців, необхідно вказати, що поряд із значною кількістю розробок щодо вирішення проблем організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, актуальними залишаються питання формування стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні, проведення комплексного моніторингу та прогнозування організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки з метою налагодження взаємовідносин між всіма учасниками інноваційного процесу в аграрному секторі. Це визначає необхідність подальшого наукового пошуку, спрямованого на удосконалення існуючого теоретичного і прикладного забезпечення відбору та реалізації напрямів удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України. Вище зазначене свідчить про актуальність теми дослідження та обумовило її вибір, мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у відповідності із планами та програмами науково-дослідної діяльності Навчально-наукового інституту економіки Чернігівського національного технологічного університету, зокрема: «Розвиток економіки в умовах глобалізаційних викликів: національний та регіональний виміри» (номер державної реєстрації 0111U002353), у межах якої автором обгрунтовані стратегічні напрямки удосконалення державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні та „Оцінка та регулювання економічної безпеки регіонального співробітництва депресивних територій в рамках євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0115U003443), де дисертантом охарактеризовані складові системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу та їх вплив на економічну безпеку країни; Державного агентства з питань електронного урядування України (ЧДЦНІ) за темою „Дослідження стану розвитку інноваційної інфраструктури України” (номер державної реєстрації 0113U006460), в рамках якої автором визначені пропозиції щодо розробки стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обгрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України та його організаційно-економічного забезпечення.

Відповідно до поставленої мети дослідження визначені та вирішені такі *задачі*:

- визначити і поглибити понятійно-категоріальний апарат теорій управління національним господарством та розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки;
- охарактеризувати складові системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки;
- узагальнити наукові підходи до оцінки організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки;
- оцінити інноваційний потенціал аграрного сектору економіки України та ідентифікувати проблеми його організаційно-економічного забезпечення;
- розробити пропозиції щодо реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні;
- запропонувати наукову концептуалізацію організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України;
- обгрунтувати стратегічні напрямки удосконалення державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні;
- удосконалити методичний інструментарій моніторингу та прогнозування організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та науково-практичні рекомендації щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору України.

Методи дослідження. В роботі використано фундаментальні положення сучасної економічної теорії щодо забезпечення розвитку національної економіки через механізм розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. При цьому застосовані наступні методи: *абстрактно-логічний* – для узагальнення теоретичних засад розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки; *аналізу і синтезу* – для обґрунтування складових механізму та системи організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки; *системного аналізу* – для визначення стану розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні; *системно-структурного аналізу* – при дослідженні факторів, які впливають на розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки; *економіко-статистичний* – при проведенні статистичних групувань, визначенні впливу окремих умов і факторів на процес розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки; *економіко-математичного моделювання* – для моделювання процесу прийняття управлінських рішень щодо розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки; *алгоритмічний* – при розробці концептуальних засад удосконалення державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України та проведення моніторингу його організаційно-економічного забезпечення; *графічний* – для наочного зображення отриманих результатів дослідження.

Теоретичну основу дослідження становлять фундаментальні праці з економічної теорії, зокрема теорії розвитку національної економіки, розробки вітчизняних і зарубіжних учених з питань удосконалення забезпечення розвитку інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання.

Статистичну та фактологічну основу наукового дослідження становлять: нормативно-правові акти, офіційні публікації і методичні матеріали Державної служби статистики України, Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, власні аналітичні напрацювання автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці і обґрунтуванні теоретичних положень, методичних підходів та прикладних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. Основні положення дослідження, що визначають наукову новизну одержаних результатів, які є особистим здобутком автора та виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

- концептуальний підхід до функціонування системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, що, на відміну від існуючих, охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів (мети, принципів, суб'єктів, об'єктів, підсистем, умов та організаційно-інституційного забезпечення), орієнтованих на прискорене зростання аграрного сектору

економіки шляхом комплексного використання досягнень науки і технологій з метою одержання довгострокових соціально-економічних, екологічних, організаційно-функціональних, інноваційних і технологічних ефектів в аграрному секторі та національній економіці;

- методичний підхід до оцінки рівня розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки та його організаційно-економічного забезпечення, який, на відміну від існуючих: по-перше, передбачає проведення PEST-аналізу із виокремленням зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на визначення стратегічних напрямів інноваційного розвитку аграрного сектору країни; по-друге, включає науково обґрунтовані підходи до визначення ефективності реалізації інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки шляхом оцінки інноваційних проектів, технологій та потенційної спроможності до їх впровадження в аграрному секторі;

- теоретичну конструкцію організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, який, на відміну від існуючих, узгоджує концептуальну, організаційну та економічну складові, враховує структуру інноваційного потенціалу та стратегію його розвитку у контексті реалізації фундаментальних цілей інноваційного процесу в аграрному секторі на всіх рівнях управління (національному, регіональному, галузевому та рівні суб'єкта господарювання). Застосування цього механізму визначається особливостями впливу зовнішніх і внутрішніх факторів та орієнтовано на отримання максимально еластичної реагуючої системи управління розвитком інноваційного потенціалу вітчизняного аграрного сектору економіки;

дістало подальшого розвитку:

- поглиблення понятійно-категоріального апарату теорії економіки та управління національним господарством в частині уточнення змісту понять «розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору» як складного процесу орієнтованого на підвищення вартості, корисності результатів інноваційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, досягнення цільового результату інновацій, задоволення суспільних потреб у контексті отримання соціально-економічних вигід від реалізації інноваційної продукції аграрного сектору економіки, який враховує науково-технічний та організаційно-економічний аспекти;

- практичні рекомендації щодо формування та реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, які передбачають сукупність соціально-економічних, виробничо-управлінських та екологічних заходів орієнтованих на: ідентифікацію, оцінку та стимулювання пріоритетних напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору; використання програмно-цільових методів планування інноваційного потенціалу; розвиток науково-освітнього сектору та його адаптація до завдань інноваційної діяльності аграрного сектору економіки; формування сприятливих умов та розвиток ефективних форм інтеграції науково-освітнього сектору та аграрного виробництва. Це дає змогу виробити єдині підходи до обґрунтування управлінських рішень щодо розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України та визначити можливості використання відповідних

преференцій у напрямку забезпечення зростання рівня конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні;

- змістовні характеристики державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, що передбачає здійснення сукупності заходів щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в аграрному секторі, реалізації ефективної інноваційно-інвестиційної політики в державі, підтримки інформаційно-аналітичного середовища інноваційних процесів у вітчизняному аграрному секторі економіки та використання механізмів фінансування на основі моделей державно-приватного партнерства і комерціалізації результатів інноваційної діяльності;

- науково-методичний підхід до проведення моніторингу організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, який побудовано на основі методології форсайт, що дозволяє проводити комплексну оцінку рівня розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору з подальшим використанням інформації як основи для прийняття виважених управлінських рішень щодо налагодження ефективної взаємодії всіх учасників інноваційного процесу (суб'єктів аграрного виробництва, держави, науково-освітньої сфери та суспільства) та перспектив реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у використанні теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України.

Основні положення, висновки та рекомендації дослідження були використані у роботі Міністерства аграрної політики та продовольства України при розробці пропозицій щодо реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні (довідка № 3742-15/16764 від 24.01.2017 р.). Запропонований методичний інструментарій моніторингу та прогнозування організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки використаний у роботі Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-01/814 від 12.07.2017р.); Департаменту агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-08/309 від 15.09.2016 р.) при оцінці інноваційного потенціалу аграрного сектору Чернігівської області; Чернігівської обласної ради при розробленні рекомендацій щодо формування Стратегії розвитку Чернігівської області та м. Чернігова на 2016-2018рр. в контексті вдосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки (довідка № 01-05/1145 від 07.02.2018р.).

Теоретичні результати дисертації використані у навчальному процесі Чернігівського національного технологічного університету (довідка № 305/08-115 від 10.04.2018р.) при викладанні дисциплін «Національна економіка» та «Державне регулювання економіки».

Особистий внесок здобувача. Всі наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені в дисертації і виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертаційної роботи та практичні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях і засіданнях круглих столів, серед яких: IV Міжнародна науково-практична конференція „Імперативи розвитку України в умовах глобалізації” (м. Чернігів, 7-8 червня 2013р.); V міжнародна науково-практична конференція „Реформування податкової і фінансової системи України відповідно до Європейських стандартів” (м. Ірпінь, 31 жовтня 2013 року); Міжнародна науково-практична конференція „Актуальні проблеми світової і національної економіки в умовах глобалізації” (м. Одеса, 21-22 лютого 2014 р.); V Міжнародна науково-практична конференція аспірантів та молодих учених „Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти” (м. Чернігів, грудень 2016 р.), XXI Міжнародна науково-практична конференція „Проблеми соціально-орієнтованого інноваційного розвитку белорусского общества и профсоюзы” (м. Гомель, лютий 2017 р.); III Міжнародна науково-практична конференція „Ukraine – EU. Modern technology, business and law” (Словаччина-Австрія-Угорщина, квітень, 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених „Реформування фінансово-економічної системи в контексті міжнародного співробітництва” (м. Київ, червень 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 13 наукових працях, з них: 1 розділ у колективній монографії обсягом 0,8 друк. арк.; 6 статей у наукових фахових виданнях – 2,8 друк. арк.; 1 стаття у зарубіжному науковому виданні – 0,35 друк. арк.; 5 робіт у інших наукових виданнях та збірниках обсягом 1,05 друк. арк. Загальний обсяг публікацій – 5,0 друк. арк.; особисто автору належить – 4,5 друк. арк.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 234 сторінки комп’ютерного тексту. Робота містить 23 таблиці, 15 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 235 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об’єкт та предмет дослідження, сформульовано мету та основні завдання, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору**» на основі аналізу теоретичних положень поглиблено дослідження особливостей розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, конкретизовані концептуальні засади щодо управління організаційно-економічним забезпеченням розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, систематизовано методичні підходи до оцінки рівня

розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки та його організаційно-економічного забезпечення.

Сучасні тенденції розвитку національної економіки мають інноваційно-орієнтований характер, у зв'язку зі зміщенням ключових факторів від землі, праці й капіталу до поширення знань, комерціалізації наукових досліджень, технологій та інновацій. У роботі проведено дослідження значення, сутності та особливостей використання основних понять «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», які пов'язані з процесом розвитку інноваційного потенціалу. Обґрунтовано, що найприйнятнішим для практичного використання є динамічний підхід до визначення інноваційного потенціалу, який враховує науково-технічний та організаційно-економічний аспекти. Порівняльний аналіз підходів до трактування змісту поняття розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки дозволив сформулювати власну його трактовку ґрунтуючись на принципах комплексності й диверсифікованості та розглядаючи як довгостроковий процес, орієнтований на підвищення вартості, корисності результатів інноваційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, досягнення цільового результату інновацій, задоволення суспільних потреб у контексті отримання соціально-економічних вигід від реалізації інноваційної продукції аграрного сектору економіки в сучасних глобалізаційних умовах.

Встановлено, що на розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки впливає державна аграрна та інвестиційна політики, які повинні орієнтуватись на: по-перше, активізацію нововведень як пріоритетної складової стратегії підвищення національної конкурентоспроможності; по-друге, формування умов для реалізації вітчизняними суб'єктами аграрного виробництва стратегії розвитку інноваційної діяльності на зовнішніх ринках; по-третє, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку з метою стимулювання аграрного сектору економіки до інноваційної діяльності; по-четверте, забезпечення тісної інтеграції аграрного виробництва, науково-освітньої сфери і держави у контексті комерціалізації результатів наукових досліджень з метою сприяння розвитку інноваційного потенціалу країни та аграрного сектора зокрема. У свою чергу, головним завданням державної інноваційної політики є формування необхідних соціально-економічних, організаційно-інституційних та нормативно-правових умов для ефективного формування, використання й розвитку науково-технічного потенціалу країни, сприяння у використанні екологічно чистих, сучасних енерго- та ресурсощадних технологій, організація виробництва і реалізації інноваційних видів конкурентоспроможної аграрної продукції.

Управління організаційно-економічним забезпеченням розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки є складним, структурований процесом, реалізація якого ґрунтується на визначенні відповідних концепцій та механізмів. Тому розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки зумовлюється різноманітністю відповідних управлінських рішень на всіх рівнях (глобальному, макро-, мезо- та мікрорівнях) з моменту формування ідеї й, в перспективі, до реалізації інновацій (формування ідеї – проведення наукових досліджень – формалізація розробок та їх

проектування – безпосереднє виробництво – реалізація інновацій – розвиток інноваційного потенціалу). Зазначено, що організаційно-економічне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки передбачає: сформовану інноваційну інфраструктуру; використання новостворених або ж удосконалених технологій, а також відповідних організаційно-технічних рішень виробничого, організаційно-адміністративного, комерційного або іншого характеру, які істотно впливають на якість аграрного виробництва; формування та реалізацію ефективних механізмів комерціалізації результатів наукових досліджень й розробок, які в сукупності сприяють розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору та зростанню його конкурентоспроможності. Виходячи з цього, пропонуємо удосконалену структуру системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки як сукупності взаємопов'язаних елементів (мети, принципів, суб'єктів, об'єктів, підсистем, умов та організаційно-інституційного забезпечення) (рис.1).

Організаційно-економічне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки визначає інноваційні напрями, пріоритети, мотивацію, структуру, механізми, стратегії, які орієнтовані на формування та реалізацію інноваційного потенціалу аграрного сектору. Обґрунтований концептуальний, комплексний підхід до оцінки організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору, з використанням PEST-аналізу. Такий підхід передбачає: оцінку факторів і тенденцій впливу зовнішнього середовища, які впливають на інноваційний потенціал аграрного сектору економіки; фактори, які характеризують можливі загрози формування та реалізації інноваційного потенціалу в аграрному секторі; фактори, які сприяють формуванню можливостей для інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. На особливу увагу заслуговують фактори внутрішнього середовища аграрного сектору економіки, які є одними із центральних об'єктів дослідження, а саме: організаційно-управлінські рішення; трудові, фінансові, інформаційні ресурси; матеріально-технічна база; інноваційні технології тощо.

Проведено систематизацію та конкретизацію факторів, які впливають на розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору шляхом їх класифікації та такі групи: 1) економічні (рівень інфляції, податкові ставки, відсоткові ставки банків, стабільність національної валюти); 2) ресурсні (доступ до джерел фінансування, ціни на ресурси, розвиненість ринкової інфраструктури, доступність інформації та можливості її використання); 3) державного регулювання (нормативно-правове забезпечення інновацій; державне інвестування в інновації; політична ситуація; податкове законодавство; пріоритети інноваційної політики держави); 4) соціальні (кваліфікація кадрів; рівень доходів працівників аграрного сектору; відповідність ціни інноваційної продукції платоспроможному попиту споживачів); 5) ринкові (можливості потенційних конкурентів; масштаби ринку; можливості ринкового попиту на інноваційну продукцію; тривалість життєвого циклу інноваційної продукції); 6) міжнародні (доступ до іноземних інновацій та інвестицій; можливості імпорту та експорту інновацій).

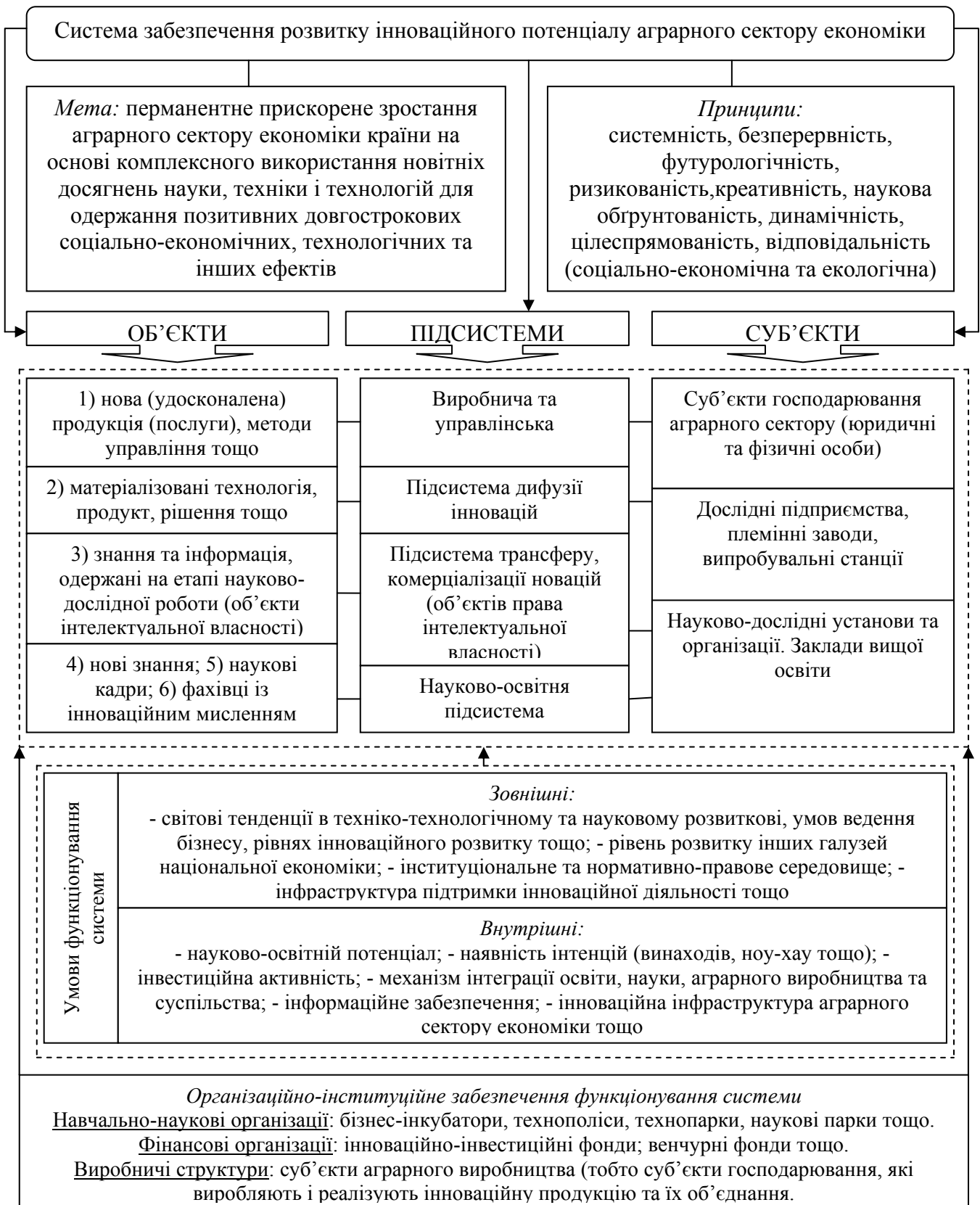

Рис. 1. Організаційна структура системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки*

*Джерело: розроблено автором

Визначені ключові функціональні орієнтири щодо оцінки ефективності використання результатів інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки: - ефективність впровадження інноваційних технологій в аграрний

сектор на основі показників ефективності інноваційних проектів; - оцінка ефективності етапів впровадження інноваційних проектів; - оцінка спроможності суб'єктів аграрного сектору економіки до реалізації інноваційних проектів. Методи оцінювання економічної ефективності інноваційних проектів передбачають розрахунок таких показників: інтегрального показника ефективності, який розраховується на основі: чистої теперішньої вартості; внутрішньої норми прибутковості; терміну окупності; точки беззбитковості інноваційних проектів. Для оцінювання економічної ефективності інновацій, які орієнтовані на поліпшення виробничого процесу, зниження рівня витрат, необхідно визначити відносну економічну ефективність капіталовкладень та сукупність грошових надходжень. Оцінка запропонованих факторів, проведення моніторингу відповідної інформації, системний аналіз проектів оптимальних рішень сприятимуть обґрунтуванню напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки.

У другому розділі «Сучасний стан та пріоритети організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні» здійснено дослідження сучасного стану інноваційної активності аграрного сектору економіки в Україні; проаналізовані тенденції та пріоритети організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу вітчизняного аграрного сектору економіки; проведено моделювання рівня розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні.

Вітчизняним та світовим науково-практичним досвідом доведено, що розвиток аграрного сектору та національної економіки в цілому, зазвичай забезпечується шляхом практичної реалізації науково-технічних досягнень та рівнем інноваційної активності. У результаті проведеного аналізу Глобального інноваційного індексу України за 2017 р. встановлено, що до основних факторів, які впливають на розвиток інноваційного потенціалу в Україні належать: низький рівень політичної стабільності та економічної безпеки; проблеми у роботі органів виконавчої влади; якість нормативно-правового забезпечення; верховенство закону. Одним з показників інноваційної активності аграрного сектора економіки є динаміка створення нових виробів та технологій. У табл.1 представлено динаміку виконаних наукових та науково-технічних робіт у сільському господарстві. Аналіз кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт у сільському господарстві протягом 2010-2017 років свідчить, що загальна кількість таких робіт порівняно з 2010 роком збільшилась на 2025 робіт (або на 52%).

Встановлено, що значна кількість впроваджених інноваційних технологій аграрним сектором економіки України належить до іноземних розробок, а саме інноваційні технології у рослинництві, тваринництві, переробці та управлінні. Зауважимо, що у деяких вітчизняних агрохолдингах починає розвиватись процес активізації формування корпоративної науки, яка є перспективним джерелом розробки нових технологій та важливим фактором розвитку інноваційних процесів. Серед основних причин, які стримують впровадження інноваційних технологій в аграрному секторі економіки, є неефективне управління, що перш за все пов'язано з відсутністю висококваліфікованих кадрів.

Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт у сільському господарстві за 2010-2017 років*

Роки	Усього робіт	З них створення нових видів								
		Виробів			Технологій		Матеріалів	Сортів рослин та порід тварин	Методів, теорій	Інше
		Усього	у тому числі		Усього	з них ресурсозберігаючих				
			тих, в яких використано винаходи	технік						
2010	3876	292	69	53	936	576	111	592	767	1178
2011	3964	333	75	40	847	487	135	518	853	-
2012	4379	224	75	99	734	384	71	471	822	2057
2013	5066	311	87	150	773	379	49	703	946	2284
2014	6055	187	17	109	600	298	34	2123	1354	1757
2015	5632	175	85	19	526	291	23	2307	764	1834
2016	5946	186	92	24	538	304	27	2512	756	1927
2017	5901	168	81	15	472	286	29	2642	624	1966

*Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України

Доведено, що розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, як показує досвід передових країн, можливий лише за прямої взаємодії аграрного сектору з науковими установами та за участю держави. Обґрунтовано, що результативність інноваційної діяльності вітчизняного аграрного сектору економіки залежить від: стану інноваційної політики в країні; рівня організаційного забезпечення, яке передбачає наявність розвинених структур інтегрованих у аграрне виробництво і науково-освітній сектор (рис.2);

Рис. 2. Організаційне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України*

*Джерело: систематизовано автором

рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності аграрного сектора економіки (рис.3); складових інноваційної інфраструктури з метою стратегічного розвитку його інноваційного потенціалу.

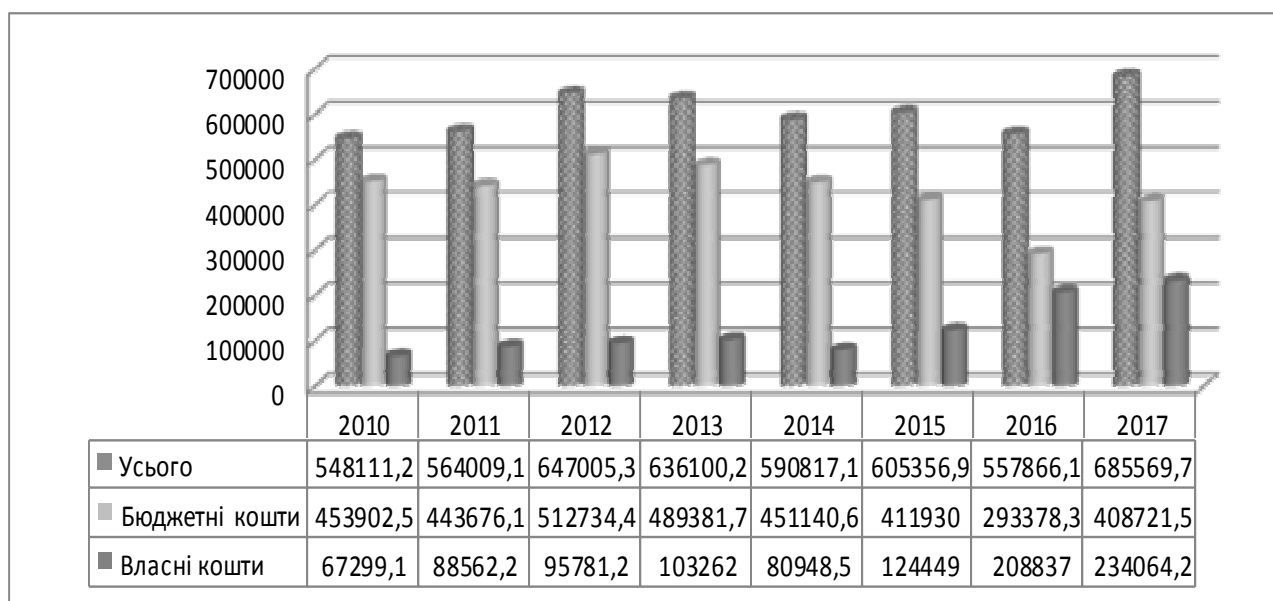

Рис.3. Динаміка фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт в аграрному секторі економіки України за період 2010-2017 рр., тис.грн*

**Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України*

Динаміка обсягів фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України протягом 2010-2017 років мала тенденцію до збільшення. У свою чергу бюджетні кошти залишаються основним джерелом фінансування інноваційної діяльності, питома вага якого в 2017 році склала майже 60%.

Аналіз інституціонального забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки проведено у контексті оцінки стану правового середовища, що дозволило ідентифікувати наявність сукупності нормативно-правових актів, які регламентують інноваційну діяльність, порядок фінансового забезпечення, інноваційні й науково-технологічні пріоритети на різних рівнях. Однак, зауважимо, що в діючих нормативно-правових актах відсутнє чітке визначення складових інноваційної інфраструктури, політики щодо обґрунтування особливостей та ідей інноваційного розвитку, відсутність нормативних положень, які б регулювали питання стимулювання інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки.

У результаті структурного та факторного аналізу інфраструктури організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України зроблено висновки про її фрагментарний поступ. Оцінивши основні складові такої інфраструктури в Україні на макро-, мезо- та мікрорівнях, встановлено, що: прослідковується динаміка до зменшення обсягів реального фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі; відсутність ефективних механізмів реінвестування прибутку у інноваційний

розвиток аграрного сектору; не розвиненість системи венчурного фінансування та формування внутрішніх інноваційних фондів; не сформованість оптимізованої мережі суб'єктів інноваційної інфраструктури у зв'язку із відсутністю загальнодержавної концепції розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі; низький рівень кадрового забезпечення реалізації інноваційних процесів в аграрному секторі та ін.

Проведено оцінку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України із застосуванням факторного аналізу. Для проведення інтегральної оцінки інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України використано такі фактори: кількість працівників, які виконували науково-технічні роботи в аграрному секторі; кількість наукових та науково-технічних робіт в аграрному секторі; обсяг фінансування науково-технічних робіт в аграрному секторі; кількість наукових організацій міжнародного співробітництва; кількість суб'єктів господарювання, які впроваджували інновації; кількість суб'єктів господарювання, які реалізували інноваційну продукцію за кордон. За результатами розрахунків зроблено висновки, що, протягом досліджуваного періоду 2010-2017 рр. спостерігається практично постійне збільшення результативності інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки, за винятком 2014 р. коли значення інтегрального показника менше 1. Не зважаючи на сукупність сучасних проблем організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, значення інтегрального показника вказує на динаміку його розвитку.

У третьому розділі **«Стратегічні напрями організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України»** надано рекомендації щодо формування стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, запропоновано складові організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України, обґрунтований методичний підхід до проведення моніторингу розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки та визначені заходи держави щодо його стимулювання.

Стратегія розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки є основою стратегічного планування, яке формує комплекс заходів, пов'язаних з випуском інноваційної продукції, впровадженням і реалізацією інноваційних технологій, удосконалення збуту, організації процесу виробництва тощо. Визначення довгострокової стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки є складним процесом, який потребує реалізації заходів, прийомів для забезпечення економічного зростання, шляхом використання системи генерації нових знань, конкурентних механізмів, зацікавленість суб'єктів господарювання в інноваційній діяльності та налагоджена ефективна державна підтримка розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. Процес вибору необхідної стратегії повинен базуватись на визначені мети, завдань, цілей, факторів які стоять перед суб'єктами вітчизняного аграрного сектору економіки. Тобто, для вибору стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки

України необхідно враховувати сукупність факторів: співвідношення інвестиційної підтримки базових та пріоритетних напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору; співвідношення між наявним та необхідним інтелектуальним ресурсом для розвитку інноваційного потенціалу; рівень матеріально-технічного забезпечення інноваційної діяльності; співвідношення короткострокових та довгострокових завдань у процесі залучення інноваційної продукції та ін.

Запропоновано до завдань стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України віднести: 1) економічний напрям: розробка дієвих організаційно-економічних механізмів забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору; впровадження наукових та технологічних інновацій, підвищення ефективності аграрного виробництва; активізація інвестиційної політики та державної підтримки розвитку інноваційного потенціалу; інтеграція соціально-економічних реформ з інноваційною політикою в країні; 2) соціальний напрям: розвиток науково-освітнього сектора, зростання інтелектуального ресурсу; стимулювання висококваліфікованих кадрів, які зайняті в сфері інноваційної діяльності; модернізація механізмів використання інтелектуальних ресурсів; удосконалення механізмів охорони здоров'я; 3) виробничо-управлінський напрям: підвищення конкурентоспроможності та якості вітчизняної техніки; підтримка розвитку вітчизняного ринку техніки і технологій; налагодження системи комерціалізації інноваційної аграрної продукції; реалізація міжнародних стандартів якості аграрної продукції та продуктів харчування; 4) екологічний напрям: поліпшення навколишнього природного середовища; використання ефективної системи природокористування та екологізації інноваційних технологій у аграрному секторі; збереження біологічного та ландшафтного стану. Тобто, стратегія розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України повинна бути орієнтована на інтенсивне розширене відтворення фінансового, виробничого, земельного та трудового капіталів шляхом впровадження інноваційних технологій, організаційно-технічних рішень у сфері виробництва та реалізації нової продукції або послуг.

Ґрунтуючись на одержаних під час дослідження теоретичних та практичних результатах, запропоновано організаційно-економічний механізм управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні (рис. 4). Головною метою такого механізму є забезпечення ефективної організації та управління інноваційним процесом в аграрному секторі економіки України. Основою такого механізму є: складові інноваційного потенціалу аграрного сектору, стратегія розвитку інноваційного потенціалу та фундаментальні цілі, яких необхідно дотримуватись при впровадженні інноваційних процесів в аграрному секторі економіки. Функціонування організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки перебуває під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів й забезпечується відповідними, концептуальними (принципи, функції, методи, інструменти, важелі), організаційними і економічними складовими. Взаємозв'язок суб'єкта механізму управління з

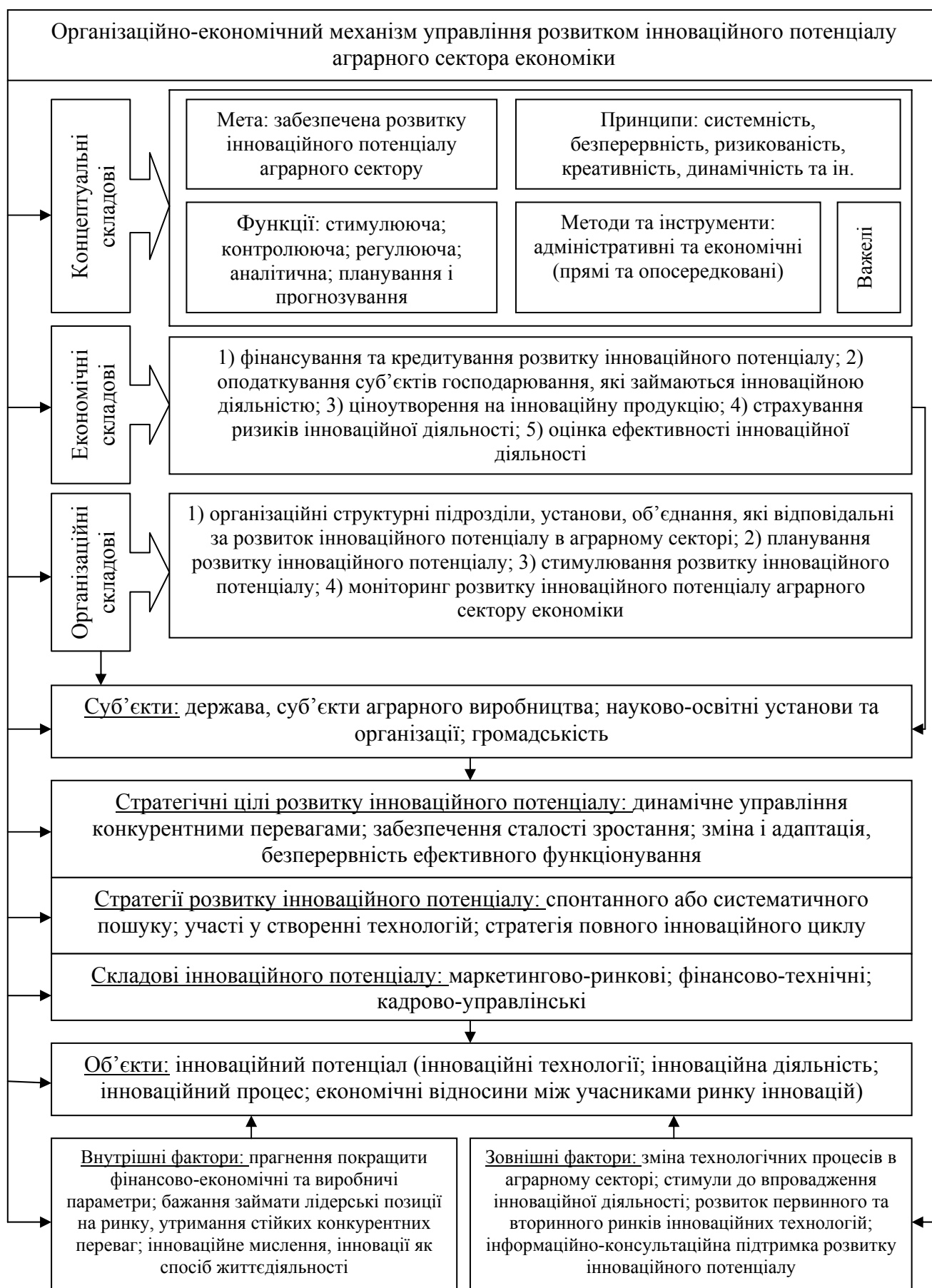

Рис.4. Складові організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектора економіки*

*Джерело: розроблено автором

об'єктом відбувається шляхом руху та обміну відповідною інформації для прийняття стратегічних рішень на всіх рівнях (національному, регіональному, галузевому та на рівні суб'єкта господарювання).

Реалізація стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки та інтенсифікація напрямів його інтеграції у світовий економічний простір повинні ґрунтуватися на результатах оцінки й моніторингу процесів, які відбуваються у запропонованому нами організаційно-економічному механізмі управління. Автором запропоновано науково-методичний підхід до проведення моніторингу стану організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України та його прогнозування із використанням форсайту. Використання такого методичного підходу дозволяє визначити сучасний стан, пріоритети та стратегічні завдання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки у контексті забезпечення належного інформаційного та аналітичного супроводження такого процесу (рис.5).

Обґрунтовано, що використання методології форсайт передбачає функціонування координаційного центру (створення спеціальних структур в органах виконавчої влади або покладення функцій на вже існуючі, які відповідають за науково-технічну або інноваційну політику), який регулює питання взаємодії всіх учасників інноваційного процесу в аграрному секторі економіки країни (суб'єктів аграрного виробництва, науково-освітнього сектору, держави, суспільства) у напрямку формування єдиного стратегічного бачення перспектив їх функціонування та переваг щодо активізації інноваційної діяльності.

Стимулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України запропоновано здійснювати шляхом налагодження ефективної системи його державного регулювання. До стратегічних завдань держави у напрямку безпосереднього стимулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні належать: удосконалення існуючої нормативно-правової бази щодо підтримки інноваційної діяльності суб'єктів аграрного виробництва; налагодження системи оподаткування аграрних інноваційних підприємств (податкові пільги, податкові канікули); розробка гнучких схем фінансового забезпечення формування аграрних інновацій на основі моделей державно-приватного партнерства; формування організаційного порядку ціноутворення на аграрні інновації. Підтримка інформаційно-аналітичного середовища інноваційних процесів у аграрному секторі економіки України передбачає: забезпечення своєчасного та повноцінного доступу аграрних виробників до інформації на ринку інновацій; налагодження механізму забезпечення охорони прав інтелектуальної власності та ефективності їх комерціалізації; забезпечення формування сприятливої інфраструктури ринку інновацій в аграрному секторі; підтримка розвитку інвестиційно-інноваційних фондів у контексті впровадження інновацій в аграрному секторі економіки.

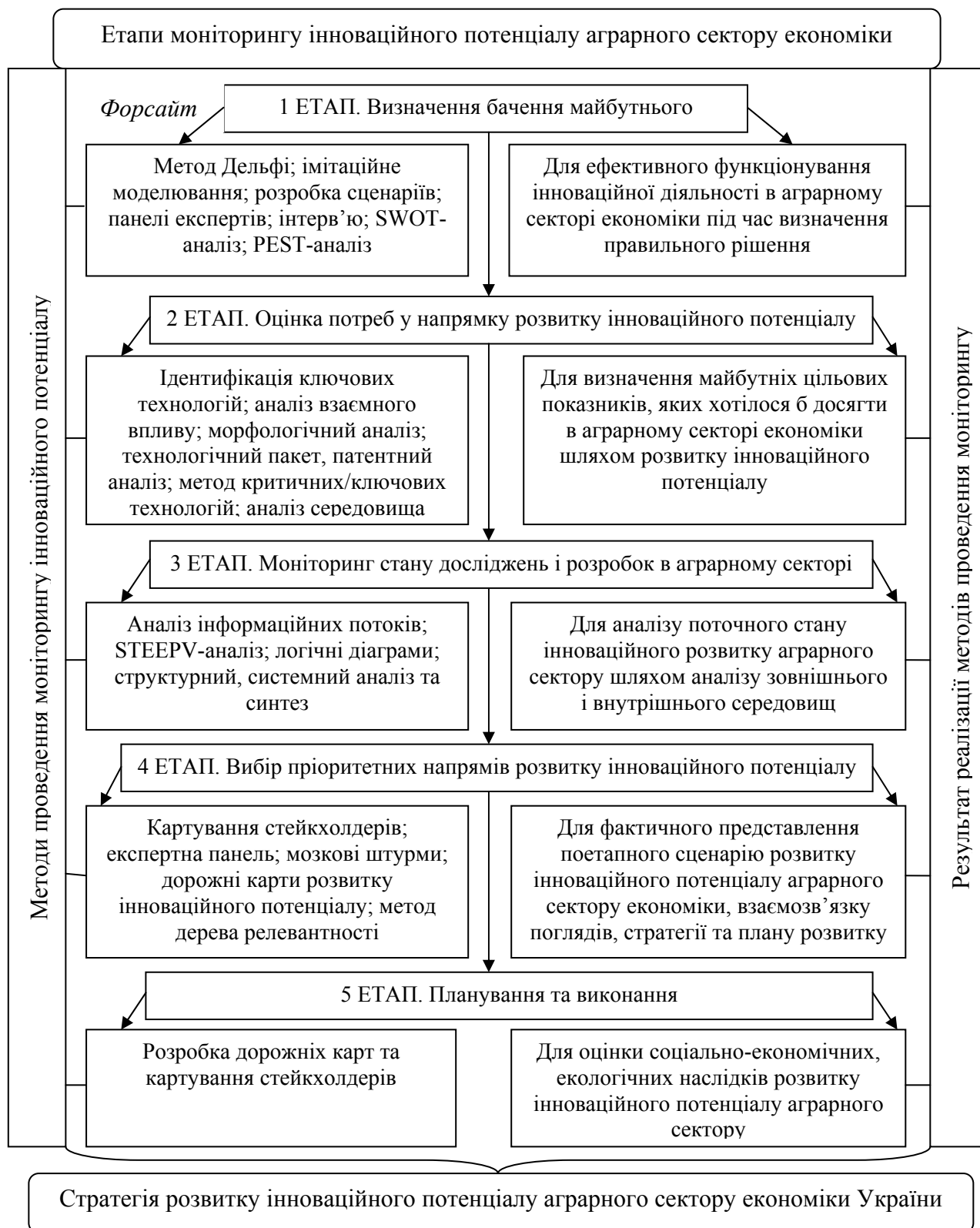

Рис. 5. Концептуалізація методичного підходу до проведення моніторингу організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України*

**Джерело: розроблено автором*

ВИСНОВКИ

Проведене в роботі комплексне дослідження процесу організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України дозволило сформулювати висновки теоретичного, методичного та науково-практичного змісту, які дають змогу розв'язати основні завдання відповідно до поставленої мети.

1. На основі узагальнення теоретичних основ розвитку інноваційного потенціалу та його організаційно-економічного забезпечення визначено, що розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки доцільно розглядати як довгостроковий процес, орієнтований на підвищення вартості, корисності результатів інноваційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, досягнення цільового результату інновацій, задоволення суспільних потреб у напрямку отримання соціально-економічних вигід від реалізації інноваційної продукції аграрного сектору економіки. Даний підхід ґрунтується на дослідженні особливостей науково-технічного та організаційно-економічного забезпечення аграрного сектору економіки у контексті активізації державної підтримки інноваційної діяльності, що спонукає до розробки відповідних стратегій і механізмів.

2. Обґрунтовано комплекс рекомендацій щодо формування організаційної структури системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. Узагальнюючи, доведено, що організаційно-економічне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки передбачає: сформовану інноваційну інфраструктуру; використання новостворених або ж удосконалених технологій, а також відповідних організаційно-технічних рішень виробничого, організаційно-адміністративного, комерційного або іншого характеру, які істотно впливають на якість аграрного виробництва; формування та реалізацію ефективних механізмів комерціалізації результатів наукових досліджень й розробок, які в сукупності сприяють розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору та зростанню його конкурентоспроможності. Усі складові запропонованої організаційної системи поєднані між собою комплексним інституційним забезпеченням до якого належать: фінансові організації, навчально-наукові організації, виробничі структури.

3. Систематизація наукових підходів та інструментів до оцінки організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки дозволила обґрунтувати відповідний концептуальний підхід з використанням PEST-аналізу та виокремити фактори які впливають на розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору (економічні, ресурсні, державного управління, соціальні, ринкові та міжнародні). Ідентифіковані напрями оцінки ефективності використання результатів інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки: оцінка ефективності впровадження інноваційних технологій в аграрний сектор на основі показників ефективності інноваційних проектів; оцінка ефективності етапів впровадження інноваційних проектів; оцінка спроможності суб'єктів аграрного сектору економіки до реалізації інноваційних проектів.

4. Результати дослідження сучасного стану інноваційної активності аграрного сектору економіки в Україні свідчать про зростання показників

результативності наукових та науково-технічних робіт, збільшення фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі за рахунок власних коштів, однак бюджетні ресурси залишаються основним джерелом такого фінансування. Обґрунтовані ключові організаційні детермінанти розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору в Україні: об'єднання науки та виробництва; забезпеченість науковим потенціалом; державна підтримка розвитку інноваційного потенціалу; оцінка результативних інноваційних розробок та інші. Ідентифіковані проблеми організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні: відсутність ефективних механізмів реінвестування прибутку у інноваційний розвиток аграрного сектору; не розвиненість системи венчурного фінансування та формування внутрішніх інноваційних фондів; не сформованість оптимізованої мережі суб'єктів інноваційної інфраструктури у зв'язку із відсутністю загальнодержавної концепції розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі; низький рівень кадрового забезпечення реалізації інноваційних процесів в аграрному секторі та ін.

5. Запропоновано концептуальний підхід до формування стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні. Обґрунтовано, що для вибору стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України необхідно враховувати сукупність факторів: співвідношення інвестиційної підтримки базових та пріоритетних напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору; співвідношення між наявним та необхідним інтелектуальним ресурсом для розвитку інноваційного потенціалу; рівень матеріально-технічного забезпечення інноваційної діяльності; співвідношення короткострокових та довгострокових завдань у процесі залучення інноваційної продукції та ін. Визначені пріоритетні завдання стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні (економічні, соціальні, виробничо-управлінські, екологічні), які орієнтовані на інтенсивне розширене відтворення фінансового, виробничого, земельного та трудового капіталів шляхом впровадження інноваційних технологій, організаційно-технічних рішень щодо виробництва та реалізації інноваційної продукції або послуг.

6. Визначено стратегічні напрями удосконалення державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні, зокрема, безпосереднього стимулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки (зміни в нормативно-правовій базі; ефективна система оподаткування; розвиток моделей державно-приватного партнерства; політика ціноутворення) та підтримки інформаційно-аналітичного середовища інноваційних процесів у аграрному секторі економіки України (забезпечення охорони прав інтелектуальної власності та ефективності їх комерціалізації; забезпечення формування сприятливої інфраструктури ринку інновацій в аграрному секторі; підтримка розвитку інвестиційно-інноваційних фондів). Реалізація цих напрямів дає змогу забезпечити розвиток національної економіки, орієнтованої на інноваційне оновлення реального та соціального секторів країни для суттєвого зростання обсягів і якості продукції аграрного виробництва.

7. Розроблено структуру організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні, яка складається з таких компонентів: 1) інноваційний потенціал, стратегія його розвитку та пріоритетні цілі, яких необхідно дотримуватись; 2) концептуальні, організаційні та економічні складові механізму; 3) суб'єкти (держава, суб'єкти аграрного виробництва; науково-освітні установи та організації; громадськість) та об'єкти (інноваційні технології; інноваційна діяльність; інноваційний процес; економічні відносини між учасниками ринку інновацій) механізму; 4) основні фактори, які стимулюють суб'єктів аграрного виробництва до інноваційної діяльності. Головною метою запропонованого механізму є ефективне організаційно-економічне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні.

8. Удосконалено науково-методичний підхід до моніторингу організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, який ґрунтується на методології форсайт та сприяє: ідентифікації проблем організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору та виробленню стратегічних напрямів їх вирішення; можливості переходу аграрного сектору економіки України на інвестиційно-інноваційну модель розвитку у контексті формування необхідного його інформаційно-аналітичного забезпечення; активізації фундаментальних і прикладних досліджень відповідно до потреб аграрного сектору економіки; систематизації інформаційних ресурсів щодо стану та перспективних напрямів функціонування інноваційної діяльності в аграрному секторі на основі спеціалізованої аналітичної системи. Обґрунтовано, що використання запропонованого науково-методичного підходу надає можливість всім учасникам інноваційного процесу в аграрному секторі економіки України (суб'єктам господарювання, державі, науково-освітнім закладам, громадськості) швидко реагувати й адекватно відповідати на зміни у мінливому внутрішньому та зовнішньому інноваційному середовищі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Гоголь Т.А., Слободяник І.Л. Складові системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу та їх вплив на економічну безпеку країни. *Оцінка та регулювання економічної безпеки регіонального співробітництва депресивних територій в рамках євроінтеграційних процесів*: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2018. С. 69-85. (0,8 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено основні складові системи забезпечення інноваційного розвитку в Україні.* (0,5 друк. арк.).

Статті в наукових фахових виданнях та виданнях,

внесених до наукометричних баз даних:

2. Гоголь Т.А., Слободяник І.Л. Організаційні детермінанти розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору в Україні. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. Херсон, 2018. № 27 (16). С.124-128. [фахове видання]. (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок автора: досліджено інноваційний потенціал аграрного сектору.* (0,3 друк.арк.).

3. Слободяник І.Л. Організаційна структура системи забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. Хмельницьк: ХНУ. 2018. № 3. Том 3. С. 110-123. [Міжнародні наукометричні бази: *Index Copernicus, фахове видання*]. (0,45 друк. арк.).

4. Сакун О.С., Слободяник І.Л. Інвестиційний ресурс інноваційного розвитку економіки. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. Херсон, 2017. № 26 (15). С.102-108. [фахове видання]. (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено місце інвестиційного ресурсу в інноватиці*. (0,3 друк. арк.).

5. Слободяник І.Л. Оцінка ефективності державного регулювання інноваційного розвитку АПК в зарубіжних країнах. *Моделювання регіональної економіки*. 2016. Вип. 2(28). С.188-200. [фахове видання]. (0,45 друк. арк.).

6. Слободяник І.Л. Сучасний стан інноваційної активності аграрного сектору економіки. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. Херсон. 2015. № 18 (7). Том 2. С. 95-106. [фахове видання] (0,4 друк. арк.).

7. Слободяник І.Л. Оцінка результативних інноваційних розробок в АПК. *Менеджер: Вісник ДонДУУ*. – 2013. – № 1(65). – С. 116-123. [фахове видання]. (0,5 друк. арк.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

8. Слободяник І.Л. Формирование и реализация стратегии развития инновационного потенциала Украины. *Рынок транспортных услуг: проблемы повышения эффективности*. *Международный сборник научных трудов*. Гомель: БГУТ. – 2015. Выпуск 9. – С. 168-172. (0,35 друк. арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Слободяник І.Л. Організаційно-економічний механізм управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. *Реформування фінансово-економічної системи в контексті міжнародного співробітництва*: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених. (Київ, 23-24 червня 2017 р.). Київ: Аналітичний центр „Нова Економіка”. 2017. С. 98-101. (0,25 друк. арк.).

10. Слободяник І.Л. Комплексна оцінка рівня розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. *Ukraine – EU. Modern technology, business and law* : Collection of international scientific papers. Part 2. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection. (Chernihiv, 07.04.2017). Chernihiv : CNUT. 2017. P. 243-246. (0,2 друк. арк.).

11. Слободяник І. Государственное регулирование инновационной деятельности АПК. *Проблемы социально-ориентированного инновационного развития белорусского общества и профсоюзы*: Материалы XXI Международной научно-практической конференции. (Гомель, 24-25 февраля 2017 г.). Гомельский филиал учреждения образования „Международный университет „МИТСО”. С. 134-136. (0,15 друк. арк.).

12. Слободяник І.Л. Основні чинники, що впливають на визначення стратегічних напрямів інноваційного розвитку аграрного сектору. *Актуальні*

проблеми світової і національної економіки в умовах глобалізації: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 21-22 лютого 2014 р.). Одеса: ГО „Центр економічних досліджень та розвитку”, 2014. Частина 2. – 120 с. – С. 56-59. (0,2 друк.арк.).

13. Кодола О.М., Слободяник І.Л. Адаптація світового досвіду державного регулювання інноваційних процесів АПК до вітчизняних умов економічного розвитку України. *Реформування податкової і фінансової системи України відповідно до Європейських стандартів: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Ірпінь, 14-15 жовтня 2013 р.). Ірпінь: НУДПСУ, 2013. – С. 104-106. (0,25 друк.арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано світовий досвід регулювання інноваційними процесами в АПК.* (0,1 друк.арк.).

АНОТАЦІЯ

Слободяник І. Л. Організаційно-економічне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством – Чернігівський національний технологічний університет. – Чернігів, 2018.

Дисертаційна робота присвячена вирішенню важливого науково-практичного завдання щодо вдосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки. У ході дослідження розглянуто теоретичні, практичні та організаційні питання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, досліджено фактори впливу на інноваційний потенціал. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано комплекс рекомендацій з формування структури системи організаційного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки.

Оцінено сучасний стан інноваційної активності аграрного сектору економіки в Україні. Обґрунтовані ключові організаційні детермінанти розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору в Україні та ідентифіковані його проблеми. Запропоновано концептуальний підхід до формування стратегії розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні. Визначено стратегічні напрями удосконалення державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні, зокрема, безпосереднього стимулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки та підтримки інформаційно-аналітичного середовища інноваційних процесів. Розроблено структуру організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки в Україні. Удосконалено науково-методичний підхід до моніторингу організаційно-економічного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору економіки, який ґрунтується на методології форсайт.

Ключові слова: інноваційний потенціал, аграрний сектор, механізм управління, державне регулювання, організаційно-економічне забезпечення, стратегія, ефективність, моніторинг.

АННОТАЦИЯ

Слободяник И. Л. Организационно-экономическое обеспечение развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством – Черниговский национальный технологический университет. – Чернигов, 2018.

Диссертация посвящена решению важного научно-практической задачи по совершенствованию организационно-экономического обеспечения развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики. В ходе исследования рассмотрены теоретические, практические и организационные вопросы развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики, исследованы факторы влияния на инновационный потенциал. Предложено под развитием инновационного потенциала аграрного сектора экономики рассматривать долгосрочный процесс, ориентированный на повышение стоимости, полезности результатов инновационной деятельности субъектов аграрного бизнеса, достижения целевого результата инноваций, удовлетворение общественных потребностей в направлении получения социально-экономических выгод от реализации инновационной продукции аграрного сектора экономики. В результате проведенного исследования обоснован комплекс рекомендаций по формированию структуры системы организационного обеспечения развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики. Доказано, что организационно-экономическое обеспечение развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики предусматривает: сложившуюся инновационную инфраструктуру; использование вновь или усовершенствованных технологий, а также соответствующих организационно-технических решений производственного, организационно-административного, коммерческого или иного характера, существенно влияют на качество аграрного производства; формирование и реализацию эффективных механизмов коммерциализации результатов научных исследований и разработок, которые в совокупности способствуют развитию инновационного потенциала аграрного сектора и росту его конкурентоспособности.

Систематизация научных подходов и инструментов к оценке организационно-экономического обеспечения развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики позволила обосновать соответствующий концептуальный подход с использованием PEST-анализа и выделить факторы, которые влияют на развитие инновационного потенциала аграрного сектора (экономические, ресурсные, государственного управления, социальные, рыночные и международные). Оценено современное состояние инновационной активности аграрного сектора экономики в Украине. Обоснованные ключевые организационные детерминанты развития инновационного потенциала аграрного сектора в Украине (объединения науки и производства; обеспеченность научным потенциалом; государственная

поддержка развития инновационного потенциала, оценка результативных инновационных разработок и другие) и идентифицированы его проблемы.

Предложен концептуальный подход к формированию стратегии развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики в Украине. Определены стратегические направления совершенствования государственного регулирования развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики в Украине, в частности, непосредственного стимулирования развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики и поддержки информационно-аналитической среды инновационных процессов. Реализация этих направлений позволяет обеспечить развитие национальной экономики, ориентированной на инновационное обновление реального и социального секторов страны для существенного роста объемов и качества продукции аграрного производства.

Разработана структура организационно-экономического механизма управления развитием инновационного потенциала аграрного сектора экономики в Украине, которая состоит из следующих компонентов: 1) инновационный потенциал, стратегия его развития и приоритетные цели, которых необходимо придерживаться; 2) концептуальные, организационные и экономические составляющие механизма; 3) субъекты (государство, субъекты аграрного производства, научно-образовательные учреждения и организации; общественность) и объекты (инновационные технологии; инновационная деятельность; инновационный процесс; экономические отношения между участниками рынка инноваций) механизма; 4) основные факторы, которые стимулируют субъектов аграрного производства к инновационной деятельности. Усовершенствована научно-методический подход к мониторингу организационно-экономического обеспечения развития инновационного потенциала аграрного сектора экономики, основанный на методологии форсайт. Обосновано, что использование предложенного научно-методического подхода позволяет всем участникам инновационного процесса в аграрном секторе экономики Украины (субъектам хозяйствования, государству, научно-образовательным учреждениям, общественности) быстро реагировать и адекватно отвечать на изменения в меняющемся внутреннем и внешнем инновационной среде.

Ключевые слова: инновационный потенциал, аграрный сектор, механизм управления, государственное регулирование, организационно-экономическое обеспечение, стратегия, эффективность, мониторинг.

ABSTRACT

Slobodyanyk I. L. Organizational and economic support for the development of innovative potential of the agrarian sector of the Ukrainian economy. – The manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of the candidate of economic sciences on specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Chernihiv National University of Technology. – Chernihiv, 2018.

The dissertation is devoted to solving an important scientific and practical task of improving organizational and economic provision of the development of innovative potential of the agrarian sector of the economy. During the research the theoretical, practical and organizational issues of the development of innovative potential of the agrarian sector of the economy were considered, and the factors influencing the innovation potential were investigated. As a result of the study, a set of recommendations for the formation of the structure of the organizational support system for the development of the innovative potential of the agrarian sector of the economy was substantiated.

The current state of innovation activity of the agrarian sector of economy in Ukraine is estimated. The key organizational determinants of innovation potential development of the agrarian sector in Ukraine are grounded and its problems are identified. The conceptual approach to the formation of the strategy of development of innovative potential of the agrarian sector of economy in Ukraine is proposed. The strategic directions of improvement of state regulation of the development of innovative potential of the agrarian sector of economy in Ukraine, in particular, direct stimulation of the development of innovative potential of the agrarian sector of the economy and support of the informational and analytical environment of innovative processes, are determined. The structure of the organizational and economic mechanism for managing the development of the innovative potential of the agrarian sector of the economy in Ukraine is developed. The scientific and methodological approach to monitoring the organizational and economic provision of the development of innovative potential of the agrarian sector of the economy, based on the foresight methodology, has been improved.

Key words: innovation potential, agrarian sector, management mechanism, state regulation, organizational and economic support, strategy, efficiency, monitoring.